

IBPIS

Editor: Luminița Bratu

Copertă: Flory Preda

Tehnoredactare: Florența Sava

Corectură: Georgeta Nicolae

We know
books

Nikolai Alexandrovici Notovici
La Vie inconnue de Jésus-Christ,
1894, Paris, Ollendorff

Copyright © 2025 Editura Prestige
pentru ediția în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NOTOVIČ, NIKOLAJ ALEKSANDROVIČ

Isus în India și Tibet/Nikolai Alexandrovici Notovici; ed.
îngrijită de Nicolae Constantinescu. - Pantelimon: Prestige, 2025
ISBN 978-630-332-202-5

I. Constantinescu, Nicolae (ed.)

2

TOATE DREPTURILE, REZERVATE!

Nicio parte a acestei cărți nu poate fi utilizată sau reprodusă
în vreun fel fără permisiunea scrisă a editurii, cu excepția citatelor
scurte, încorporate în articole critice sau în recenzii.

Tel.: 0732.55.88.33

www.edituraprestige.ro

www.facebook.com/edituraprestigeoficial

Nikolai Alexandrovici Notovici

IISUS ÎN INDIA ȘI ÎN TIBET

Ediție îngrijită
de Nicolae Constantinescu

PRESTIGE
București - 2025

CUPRINS

Prefață	5
Călătoria în Tibet.....	13
Ladak.....	53
Sărbătoare într-o <i>gonpa</i>	67
Viața Sfântului Issa	93
Rezumat	127
Anexă	159

CĂLĂTORIA ÎN TIBET

În cursul șederii în India, am avut deseori ocazia să stau de vorbă cu budiști, iar relatările lor despre Tibet au avut darul să-mi întărească atât de mult curiozitatea, încât am hotărât să fac această călătorie în acel ținut prea puțin cunoscut. În acest scop, am ales o rută care trecea prin ținutul Cașmir, pe care doream să-l vizitez de mult timp.

În ziua de 14 octombrie 1887, am urcat într-un compartiment de tren înțesat de militari și m-am deplasat de la Lahore la Rawalpindi, unde am ajuns a doua zi pe la amiază. După ce m-am odihnit puțin și am vizitat orașul, a cărui garnizoană permanentă îi conferă aspectul unei tabere de luptă, m-am dus să cumpăr obiectele necesare pentru un drum pe care, în loc de cale ferată, încă se folosește calul, ca mijloc de tracțiune. Ajutat de servitorul meu, un negru din Pondichéry, am ambalat tot bagajul, am închiriat o *tonga* (un fel de vehicul cu două roți, tras de doi cai), iar după ce m-am instalat pe bancheta din spate, am început să străbat drumul pitoresc care duce spre Cașmir.

Tonga noastră a căpătat curând viteză pe acel drum splendid și a fost nevoie să manevrăm cu mare abilitate în mijlocul unei caravane mari formate dintr-un convoi militar, ale cărui bagaje, purtate de cămile, făceau parte dintr-un detașament care se întorcea în oraș din tabără. Valea Punjabului s-a sfârșit curând și urcând pe un drum cu sinuozități nesfârșite am pătruns printre culmile laterale ale Munților Himalaya. Pantele au devenit din ce în ce mai abrupte; în spate, se desfășura panorama impresionantă a regiunii pe care tocmai o traversaserăm și care se lăsa tot mai jos la picioarele noastre. Soarele tocmai cuprinsese cu o ultimă privire ostentivă piscurile munților, când *tonga* noastră a ieșit vioaie din zigzagurile pe care le făcea pe creasta unui munte împădurit, la poalele căruia se cuibărise atât de confortabil orașelul Muré. Acolo, vara, familii întregi de funcționari englezi vin să se bucure de puțină umbră și răcoare.

În mod obișnuit, se poate merge cu *tonga* de la Muré până la Srinagar, dar în apropierea iernii, anotimp în care toți europenii părăsesc Cașmirul, serviciul de închiriat astfel de vehicule este suspendat. Pornisem în călătorie exact în momentul în care viața începea să se mai domolească puțin, ceea ce a avut darul să-i mire foarte mult pe englezii care m-au întâlnit pe drumul de întoarcere din India. S-au străduit degeaba să ghicească scopul călătoriei mele în Cașmir.

Șoseaua nefiind încă în întregime construită, când am pornit la drum, am închiriat cai de călărit, dar cu

mare greutate. Seara se lăsase deja când am început să coborâm de la Muré, care se află la o altitudine de 1.524 metri. Călătoria noastră nu avea nimic vesel, pe un drum negru și brăzdat de fâgașele lăsate de ultimele ploii; caii mai mult îl ghiceau decât îl vedeau. Curând, noaptea s-a lăsat de-a binelea, o ploaie furtunoasă ne-a surprins în plin câmp, dar mulțumită stejarilor stufoși mai mult decât centenari, de pe marginea drumului ne-am cufundat curând într-o beznă adâncă, strigându-ne cu voce tare tot timpul parcursului. În acel întuneric de nepătruns, ghiceam mase grele de stâncă aproape deasupra capetelor noastre; în stânga drumului, mugea un torent, a cărui apă forma o cascadă ascunsă de copaci.

Mergeam de vreo două ore astfel, prin nori și udați de ploaie până la piele. Deodată, am zărit de parte un foc mic care ne-a revigorat forțele. Dar ce înșelătoare sunt acele focuri în creierii munților! Crezi că le vezi arzând lângă tine și dispar brusc, ca să reapară când în dreapta, când în stânga, când deasupra, când dedesubtul tău, ca și cum le-ar face plăcere să se joace cu acel călător frânt de oboseală. Un timp, drumul a făcut mii de cotituri, purtându-ne în zigzag de colo colo; iar focul, nemișcat, părea să fie însuflețit de o mișcare continuă; întunericul ne împiedica să ne dăm seama că noi ne schimbam direcția clipă de clipă.

Îmi pierdusem deja orice speranță de a mă mai apropia de acel foc atât de dorit, când a apărut din

nou, iar de data asta atât de aproape de noi, încât caii s-au oprit singuri.

Trebuie să le mulțumesc aici foarte sincer englezilor pentru prevederea de care au dat dovadă construind pe toate drumurile mici bungalow-uri (un fel de case formate din parter, destinate adăpostirii călătorilor). Este adevărat că nu trebuie să ai pretenția de confort în acest fel de hoteluri; de altfel, e un lucru la care călătorul frânt de oboseală nici măcar nu se gândește, fiind în culmea fericirii când găsește la dispoziția sa o cameră curată și uscată.

Hindușii nu se așteptaseră probabil să vadă venind un călător la acea oră târzie din noapte, într-un astfel de anotimp, căci luaseră cu ei cheile bungalowului și a fost nevoie să forțăm ușa. M-am repezit la patul care mi se pregătise, format dintr-o pernă și un covor ud, și am adormit aproape imediat. Înainte de răsăritul Soarelui, după ce am băut ceaiul și am mâncat puțin din conserve, ne-am continuat drumul scăldați de razele fierbinți ale Soarelui. Din când în când, întâlneam sate, întâi, într-un defileu superb, apoi, de-a lungul drumului care șerpuia prin munți. Am coborât în sfârșit până la râul Djeloum, ale cărui ape curg cu grație în mijlocul stâncilor care îi barează cursul, printr-o trecătoare ale cărei vârfuri, în mai multe locuri, atingeau aproape bolta azurie a cerului Munților Himalaya, cer care se arată aici remarcabil de pur și de senin.

Pe la amiază, am ajuns în cătunul numit Tongue, situat pe malul râului, format dintr-un singur șir de cabane, dând impresia unor lăzi deschise pe fațadă. Aici se vând alimente și tot felul de mărfuri en détail. Hindușii, în număr mare, poartă în frunte însemnele divers colorate ale castei lor. Pot fi văzuți și cașmirieni frumoși, purtând lungi cămăși albe și turbane tot albe.

Am închiriat aici, în schimbul unui preț bun, cabrioleta hindusă a unui cașmirian. Acest vehicul este construit în așa fel încât, ca să poți sta așezat, trebuie să încrucișezi picioarele turcește; bancheta este atât de mică, încât abia se pot așeza pe ea două persoane. Absența unei speteze face acest mod de locomoție foarte periculos. Totuși, am preferat acest fel de masă circulară pe roți unui cal, dornic fiind să ajung cât mai repede la ținta călătoriei mele. După vreo jumătate de kilometru, am regretat serios calul la care renunțasem, căci era nespus de obositor să-mi tot țin picioarele încrucișate și să-mi mențin echilibrul. Din nefericire, se făcea deja târziu. Se lăsa seara când m-am apropiat de satul Hori, frânt de oboseală, cu tot corpul aproape învinețit de hurducături, cu picioarele parcă năpădite de milioane de furnici și complet incapabil să mă bucur de peisajul pitoresc ce mi se întindea în fața ochilor, pe măsură ce înaintam de-a lungul râului, ale cărui maluri sunt mărginite într-o parte de stânci abrupte și în cealaltă de munți împăduriți. La Hori, am întâlnit o caravană de pelerini care

se întorceau de la Mecca. Închipuindu-și că sunt medic și aflând cât de mult mă grăbeam să ajung la Ladak, m-au rugat să mă alătur lor, ceea ce le-am și promis că voi face după Srinagar, spre care am pornit călare din zori.

Petrecusem toată noaptea stând în capul oaselor în pat, cu o făclie aprinsă în mână, fără să închid ochii, de teamă să nu fiu mușcat de vreun scorpion sau mi-riapod, care colcăiau în toate bungalow-urile. Îmi era rușine uneori de teama pe care mi-o inspira o astfel de vietate; totuși, n-am putut să dorm. Unde se situează, la drept vorbind, la om, frontiera care desparte curajul de lașitate? N-am să mă laud cu vitejia mea din fanfaronadă, nu sunt nici laș; totuși, teama peste care nu puteam să trec, insuflată de acea specie de mici lighioane răufăcătoare, mi-a alungat somnul din pleoape, cu toate că eram extrem de obosit.

Caii înaintau la pas într-o vale plată, străjuită de munți înalți. Scăldat cum eram în razele Soarelui, am adormit curând în șa. O răcoare bruscă m-a trezit și am văzut că începusem deja să urcăm o cărare de munte, în mijlocul unei păduri întinse care, când se întredeschidea și mă lăsa să admir în voie malurile splendide ale unui torent năvalnic, când ne ascundea vederii munții, cerul, peisajul întreg, lăsându-ne în schimb să auzim cântecul unei mulțimi de păsări cu pene împetrișate. Am ieșit din pădure pe la amiază, am coborât până la un mic cătun ce se găsește pe malul râului și ne-am continuat călătoria, după ce

ne-am mai recăpătat puterile cu o gustare rece. M-am dus în bazar și am încercat să cumpăr un pahar cu lapte cald de la un hindus care stătea turcește în fața unui cazan mare plin cu lapte clocotind. Nu mică mi-a fost surprinderea când mi-a propus să iau cazanul cu tot conținutul lui, afirmând că murdărisem laptele din el.

– Am nevoie de un pahar cu lapte, nu de tot cazanul, i-am spus hindusului.

– După legile noastre, mi-a răspuns acel negustor, dacă cineva care nu face parte din casta noastră se uită îndelung la unul dintre obiectele noastre sau la un aliment, trebuie pe primul să-l spălăm și pe celălalt să-l aruncăm în stradă. Tu, *saab* [domnule], mi-ai murdărit laptele și nimeni nu va mai bea, căci nu numai că te-ai uitat la el, ci l-ai arătat și cu degetul.

Într-adevăr, îi examinaseam îndelung marfa, ca să fiu sigur că era lapte, și-i arătasem negustorului cu degetul din ce parte voiam să-mi dea.

Plin de respect față de legile și de obiceiurile popoarelor străine, am plătit fără să mă cert o rupie, prețul laptelui din cazan pe care negustorul îl vărsase pe pământ, cu toate că nu luasem decât un pahar. Asta mi-a fost învățătură de minte să nu mă mai uit fix, pe viitor, la alimentele hindușilor.

Nu există credință religioasă mai încâlcită, cu o mulțime de ceremonii, legi și comentarii, cum este brahmanismul. În timp ce fiecare dintre religiile principale are doar o Biblie, o Evanghelie și un Coran,

cărți din care își trag credința evreii, creștinii și musulmanii, hindușii au un număr atât de mare de comentarii in-folio, încât până și cel mai învățat brahman abia are timp să ajungă la a zecea carte. Lăsând deoparte cele patru cărți ale *Vedelor*, *puranele*, scrise în sanscrită și compuse din 18 volume, ce conțin 400.000 de strofe, care tratează dreptul, teogonia, medicina, creația, distrugerea și regenerarea lumii etc., vastele *shastre*, care se ocupă de matematică, gramatică etc., *upovedele*, *upanișadele*, *upopuranele*, care slujesc ca explicație la *purane*, precum și o mulțime de alte comentarii în mai multe volume, tot mai rămân cele 12 mari cărți care conțin Legile lui Manu, nepotul lui Buddha, cărți care nu se ocupă numai de dreptul civil și penal, ci și de regulile canonice; acestea le impun adeptilor un număr atât de mare de ceremonii, încât te surprinzi admirând răbdarea netulburată cu care respectă hindușii preceptele dictate de Sfântul Manu. Manu a fost în mod incontestabil un mare legislator și un mare gânditor, dar a scris atât de mult, încât i s-a întâmplat uneori să se contradică în cursul aceleiași pagini. Brahmanii nu-și dau osteneala s-o remarce și bieții hinduși, a căror muncă hrănește casta brahmanilor, își ascultă cu supunere clerul, ale cărui prescripții le impun să nu se atingă niciodată de un om care nu aparține castei lor și care, pe de altă parte, îi interzic categoric unui străin să-și fixeze atenția asupra a ceea ce îi aparține unui hindus. Respectând cu strictețe sensul aces-

tei legi, hindusul își imaginează că alimentele lui sunt murdărite dacă un străin s-a uitat mai atent la ele. Totuși, brahmanismul a fost, chiar la începutul celei de-a doua nașteri a sa, o religie pur monoteistă, care recunoștea o singură divinitate infinită și indivizibilă. În acest fel a ajuns clerul, în toate timpurile și în toate religiile, să abuzeze de situația privilegiată care îl plasa deasupra mulțimii de ignoranți și a inventat în grabă diferite forme exterioare de cult și câteva legi, gândindu-se că vor acționa astfel asupra maselor. S-a ajuns curând în situația în care principiul monoteist, despre care *Vedele* ne-au înfățișat o concepție cât se poate de clară, avea, ca să zic așa, să se topească într-o serie absurdă și nelimitată de zei și zeițe, semizei, duhuri, îngeri și diavoli, reprezentați de idoli cu forme foarte variate, dar oribile. Poporul, care era pe vremuri glorios, ca și religia sa, cândva, mare și pur, a alunecat acum într-o idioțenie completă; abia dacă îi ajunge ziua ca să îndeplinească toate prescripțiile canoanelor.

Se poate spune, de manieră pozitivă, că hindușii trăiesc doar ca să țină în viață secta principală a brahmanilor, care a luat în mână puterea temporală, deținută pe vremuri de suveranii independenți ai poporului. Guvernând India, englezii nu se amestecă în această parte a vieții publice, de aceea brahmanii profită ca să susțină în națiune speranța într-un viitor mai bun.

Soarele a apus curând în spatele culmii înalte a unui munte și întunericul nopții a invadat într-o clipă

peisajul pitoresc prin care treceam. Curând, valea îngustă de-a lungul căreia curge Djeloum a adormit și ea. Drumul, șerpuind de-a lungul unei cornișe înguste de stânci abrupte, s-a ascuns pe nesimțite vederii noastre; munții și copacii s-au contopit într-o singură masă întunecată, iar stelele, cu raze schimbătoare, scânteiau pe bolta cerească. Am fost nevoiți să coborâm de pe cai și să mergem pe pipăite, de-a lungul muntelui, de teamă să nu ne înghită prăpastia ce ni se deschidea sub picioare. La o oră târzie a nopții, am traversat un pod și am luat în piept un urcuș abrupt care ducea la bungalow-ul Uri, așezat la acele înălțimi, într-o izolare completă. A doua zi, am traversat o regiune fermecătoare, mergând tot pe lângă râu, după cotitura căruia am văzut ruinele unei fortărețe séike, ce ni s-a părut că-și amintea cu tristețe de trecutul ei glorios. Într-o vâlcea mică, încastrată în mijlocul munților, se găsea un bungalow ce părea să ne ureze bun-venit. În apropiere își avea tabăra un regiment de cavalerie al maharajahului Cașmirului.

Aflând că sunt de naționalitate rusă, ofițerii m-au invitat la masă. Acolo am avut plăcerea să fac cunoștință cu colonelul Bown, care concepuse primul dicționar al limbii afgane pashtu.

Dornic să ajung cât mai repede îl orașul Srinagar, mi-am continuat drumul prin regiunea pitorească, așternută la poalele munților, după ce am mers mult pe lângă râu. Ochilor noștri obosiți de monotonia peisajelor precedente li s-au înfățișat o vale bine populată,

case cu două etaje, înconjurate de grădini și câmpuri cultivate. Puțin mai departe, începea celebra vale a Cașmirului, situată în spatele unui șir de coline înalte de care am trecut spre seară. Ce panoramă superbă s-a etalat sub ochii noștri, când am ajuns pe culmea ultimei coline, care despărțea de valea Cașmirului ținutul muntos pe care îl străbătusem! Un tablou fermecător mi-a încântat ochii. Valea Cașmirului, foarte populată, ale cărei limite se pierd la orizont, încastrată în mijlocul înalților Munți Himalaya. La răsăritul și la apusul Soarelui, zona de zăpezi veșnice pare un inel de argint în jurul acestui fermecător și bogat platou, brăzdat de multe râuri și drumuri frumoase. Grădini, coline, un lac cu multe insule acoperite de construcții într-un stil pretențios, toate acestea îl poartă pe călător într-o altă lume. I se pare că nu e nevoie să meargă mai departe și că acolo se află probabil raiul, despre care guvernantele i-au tot vorbit în copilărie.

Vălurile nopții s-au așternut treptat peste vale, contopind munți, grădini și lacuri într-o singură masă întunecoasă, străpunsă uneori de străluciri îndepărtate, asemenea unor stele. Am coborât în vale și m-am îndreptat spre Djeloum, care își croia, printr-un defileu îngust, un drum în mijlocul muntelui, ca să-și unească apele cu cele ale fluviului Ind. Potrivit legendei, valea ar fi fost pe vremuri un fel de lac mare; un pasaj, format între două stânci, ar fi secat acel lac interior, lăsând în loc câteva mici iazuri și Djeloum, care își duce apele la Ind. Malurile îi erau acoperite de o

multime de ambarcațiuni lungi și înguste, unde locuiau tot anul proprietarii și familiile lor.

De aici se poate ajunge la Srinagar într-o zi, dacă mergi călare; drumul cu ambarcațiunea ia o zi și jumătate. Am optat pentru acest ultim mijloc de transport, iar după ce am ales barca și m-am înțeles la preț cu proprietarul, m-am instalat la proră pe un covor protejat de un fel de copertină.

Ambarcațiunea a părăsit malul la miezul nopții și ne-a purtat cu repeziciune spre Srinagar. La celălalt capăt al bărcii, un hindus îmi pregătea ceai. M-am lăsat în voia somnului, fericit să știu că în același timp călătoria mea continua. Am fost trezit de calda mângâiere a razelor de Soare, care se strecurau prin partea din față a adăpostului, și ceea ce am văzut mi-a stârnit o încântare de nespus: malurile pline de vegetație verde, contururile îndepărtate ale piscurilor acoperite de zăpadă, satele pe care din când în când le zăream la poalele munților, suprafața cristalină a apei, aerul curat și deosebit de plăcut pe care îl respiram cu aviditate, ciripitul puzderiei de păsări, cerul extraordinar de senin. În spate, apa clipoceă agitată de o vâslă rotunjită la capăt, mânuită cu ușurință de o femeie superbă, cu ochi minunați și tenul bronzat de soare, cu o atitudine plină de indiferență. Toate aceste lucruri m-au făcut să cad într-un fel de extaz și am uitat complet motivul prezenței mele pe râu. În acel moment, nici măcar nu mai aveam dorința să ajung la capătul călătoriei; totuși, urma să trec prin

alte lipsuri și pericole. Mă simțeam bine acolo! Barca aluneca cu repeziciune, peisajele defilau sub ochii mei fără oprire, ca să dispară dincolo de marginile orizontului, se contopeau cu munții de care trecusem și păreau că mă fac una cu ei. Apoi, în fața mea a apărut o altă panoramă, care se etala și părea să se întindă de pe coasta muntelui pe care îl vedeam devenind din ce în ce mai mare...

Se însera și tot nu mă săturam să privesc acea natură splendidă, al cărei spectacol trezea în mine amintiri din copilărie și din tinerețe. Ce frumoase erau acele, zile, care au trecut pentru totdeauna!

Pe măsură ce te apropii de Srinagar, întâlnești sate din ce în ce mai numeroase, cuibărite în verdeață. La apropierea ambarcațiunii noastre, locuitorii veneau în fugă, nu foarte mulți. Bărbații, cu turbane, femeile, cu bonete mici, purtând cămăși lungi care coborau până la pământ; copiii erau însă atât de goi, încât te ducea cu gândul la costumele primilor noștri părinți.

Chiar la intrarea în oraș, se poate vedea un șir de barăci și de case plutitoare, în care locuiesc familiile întregi. Piscurile munților din depărtare, acoperite de zăpadă, se lăsau mângâiate o ultimă oară de razele Soarelui ce asfințea și chiar atunci am alunecat printre două șiruri de case de lemn din Srinagar, care au în întregime malurile râului. Viața părea să se oprească aici la apusul soarelui. Mii de ambarcațiuni